

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko Suomen osallistumisesta ISAF-operaation tukitoimiin vaalien järjestämiseksi Afganistanissa vuonna 2009

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä helmikuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston selonteon Suomen osallistumisesta ISAF-operaation tukitoimiin vaalien järjestämiseksi Afganistanissa vuonna 2009 (VNS 8/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkoministeri Alexander Stubb
- puolustusministeri Jyri Häkämies
- puolustusvoimain komentaja, amiraali Juhani Kaskeala
- yksikön päällikkö Timo Kantola ja lähetystöneuvos Johanna Kotkajärvi, ulkoasiainministeriö
- sotilasneuvonantaja, eversti Petri Hulkko, puolustusministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Selonteko käsittelee Suomen osallistumista ISAF-operaation (International Security Assistance Force) tukitoimiin vaalien järjestämiseksi Afganistanissa vuonna 2009.

Suomen osallistuminen

Tasavallan presidentti ja ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta käsittelevät 9.1.2009 Suomen osallistumista ISAF-operaatioissa koottaviin vaalien tukijoukkoihin. Tehdyn linjauksen pohjalta valmistaudutaan vahventamaan Suomen ISAF-osallistumista noin 4 kuukauden määräajaksi noin 100 sotilaan osastolla Afganistanin pohjoisella komentoalueella. Ottaen huomioon toimenpiteet, jotka vaaditaan

joukon keskittämiseksi operaatioon, tarvittavat valmistelut operaatioalueella ja osallistumisen päättäminen operatiivisen tehtävän päätyttyä, prosessi tulee kokonaisuudessaan kestämään noin 5—6 kuukautta. Suomen panokseksi on suunniteltu siviili-sotilas -yhteistoimintaryhmiä, suojausjoukkuetta ja kansallista tukiosaa.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 2 §:n mukaan päätöksen Suomen osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan tekee kussakin tapauksessa erikseen tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta. Ennen kriisinhallintajoukolle määrättyjen tehtävien olennaista muutosta koskevan ratkaisuehdotuksen tekemistä on valtioneuvoston lain 3 §:n 2 momentin mukaan kuultava eduskuntaa

tai eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa. Selontekomenettelyä pidetään perusteltuna, ottaen huomioon tehtävä, riskit ja lähetettävä joukko. Sen vuoksi valtioneuvosto on päättänyt kuulla eduskuntaa antamalla sille asiasta selonteon.

Väliaikaisiin vaalien tukijoukkoihin osallistumisen kustannusten arvioidaan olevan 6,1 miljoonaa euroa, josta 3 500 000 euroa ulkoasiainministeriön pääluokasta (24.10.20) ja 2 600 000

euroa puolustusministeriön pääluokasta (27.30.20). Kustannukset katetaan nykyisen määrärahan puitteissa sotilaallisen kriisinhallinnan käyttösuunnitelman kohdasta 09 ("Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen, mahdollisiin uusiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä muihin kriisinhallintamenoihin").

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleisarvio Afganistanin tilanteesta

Valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle käsitellään noin 100 hengen vahvuisen suomalaisjoukon lähettämistä turvaamaan Afganistanissa syksyllä (20.8.2009) järjestettäviä vaaleja 5—6 kuukauden määräajaksi. Maassa järjestetään tuolloin sekä presidentin- että maakuntaneuvostovaalit. Selonteon mukaan vaalien onnistumisella on tärkeä merkitys maan vakaudelle ja demokraatiakehityksen jatkumiselle myös tulevaisuudessa. Puolustusvaliokunta yhtyy tähän näkemykseen.

Valiokunta näkee, että vaalien läpiviemisen välttämätön ennakoedellytys on sellaisten olosuhteiden luominen, joissa äänestäminen on mahdollista. Äänestyspaikkojen, joita tulee olemaan noin 7 000, turvallisuudesta vastaa ensisijaisesti afgaanipoliisi ja lähialueiden suojaamisesta afgaan armeija. Afgaaniviranomaisten omat resurssit eivät selonteon mukaan kuitenkaan riitä vaalien menestykselliseen läpiviemiseen. Selonteon mukaan on odotettavissa, että Afganistanin hallitus esittää virallisen tukipyynnön Naton ISAF-joukoille, kun vaalipäivä on virallisesti vahvistettu. YK:n turvallisuusneuvosto korosti päätöslauselmassaan 1833 syyskuussa 2008 ISAFin tuen merkitystä afgaaniviranomaisille vaalien järjestämisessä.

Saadun selvityksen mukaan Naton nykyiset ISAF-joukot eivät määrällisesti riitä tukemaan afgaaniviranomaisia vaalien järjestämisessä. ISAF-operaation lisäjoukkojen tarve vaalien

ajaksi on arvioitu olevan noin 7 000—10 000 sotilasta. Tämä vahvistus on väliaikainen, mutta ISAF-operaatiota on tarkoitus vahvistaa pysyvämmän merkittävillä joukkomäärillä varsin pitkällä aikataululla. Yhdysvallat päätti 17.2.2009 lähettää 17 000 sotilasta lisää Afganistaniin kesään 2009 mennessä. Yhdysvaltain uusi hallinto odottaa joukkolisäyksiä myös muilta Nato-mailta. Valiokunnan arvion mukaan ISAFista on entistä selkeämmin muodostunut operaatio, jonka onnistumiseen liittokunta on valmis satsaamaan merkittäviä panoksia.

Afganistanin tilanteeseen ei valiokunnan mielestä ole olemassa sotilaallista ratkaisua, vaan maassa tarvitaan poliittinen ratkaisu väkivallan kierteen katkaisemiseen. Tilanteen ratkaisu vaatii paitsi afgaaniosapuolien keskinäisiä neuvotteluja myös Pakistanin kytkemistä mukaan neuvotteluprosessiin sekä myös muiden alueellisten toimijoiden, kuten esimerkiksi Intian ja Iranin, yhteistyötä.

Valiokunta toteaa, että selonteko käsittelee varsin niukasti Afganistanin tilanteeseen vaikuttavia taustatekijöitä sekä kansainvälisen yhteisön toimia afgaaniyhteiskunnan jälleenrakentamisessa. Afgaaniyhteiskunnan kehittäminen ei ole mahdollista ilman vakaata turvallisuusympäristöä. Vakaan turvallisuusympäristön luomisessa Nato-johtoisilla ISAF-joukoilla on afgaaniarmeijan ja -poliisin lisäksi keskeinen rooli.

Valiokunta toteaa, että siviilikriisinhallintaan ja kehitysyhteistyöhön tulee Afganistanissa kohdentaa huomattavasti nykyistä enemmän resursseja. Erityisen tärkeää tämä on pohjoisella

alueella, jossa on kuitenkin suhteellisen vakaa toimintaympäristö ja tätä kautta järkevät toiminnalliset edellytykset avun perille saattamisessa. Kansainvälisen yhteisön nykyistä selkeämmän työnjaon lisäksi myös afgaanien merkittävämpi rooli avun suunnittelussa, koordinaatiossa ja toteutuksessa voisi olla yksi keino aikaansaada nykyistä parempia tuloksia.

Suomalaisen sotilasjoukon nykykoonpano ja toiminta-alue

Suomi on osallistunut ISAF-operaatioon vuodesta 2003 lähtien. Suomi toimii Saksan johtamalla pohjoisella komentoalueella Mazar-i-Shariffin ympäristössä muun muassa Ruotsin ja Norjan kanssa. Puolustusvaliokunta pitää suomalaisjoukkojen keskittämistä Pohjois-Afganistaniin oikeana ratkaisuna turvallisuusnäkökohtien sekä toiminnallisten ja huollollisten edellytysten vuoksi. Saksa, Ruotsi ja Norja ovat Suomelle hyviä kumppaneita, ja näiden maiden kanssa toiminnasta on saatu eri operaatioista hyviä kokemuksia.

Suomalaisjoukon nykyinen vahvuus on noin 110 sotilasta, joista 100 toimii Ruotsin johtamassa jälleenrakennusjoukossa (Provincial Reconstruction Team, PRT) ja 10 henkeä operatiivisissa ohjaus- ja yhteydenpitoryhmissä (Operational Mentor and Liaison Team, OMLT). Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen valiokunta hyväksyi lokakuussa 2008 linjauksen OMLT-kouluttajien määrän asteittaisesta lisäämisestä 20 henkeen. Tästä on maininta myös nyt käsitellyssä olevassa selonteossa.

Valiokunta toteaa, että operatiiviset ohjaus- ja yhteydenpitoryhmät ovat Afganistanin kansallisen armeijan kouluttamisessa tärkeä väline. OMLT-konsepti on joustava ja mahdollistaa erityyppisen osallistumisen afgaaniarmeijan tukemiseen ja kouluttamiseen eri tasoilla. Suomi on keskittynyt OMLT-toiminnassa erityisesti koulutuskoulutukseen prikaati- ja esikuntatasolla eduskunnan syksyllä 2007 tekemien linjausten mukaisesti.

Suomalaisjoukon vahventaminen vaalien ajaksi

Nato odottaa ilmoituksia lisäjoukoista Afganistaniin Krakovan puolustusministerikokouksen jälkeen (19.2.—20.2.2009). Toistaiseksi lisäjoukoista ovat alustavasti ilmoittaneet Nato- ja kumppanimaista Saksa, Ruotsi, Suomi ja Turkki. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen mahdollisia lisäjoukkoja haarukoitaessa on käyty keskusteluja erityisesti Saksan kanssa, joka on esittänyt Suomelle listauksen joukoista, joilla vaalien järjestämistä voidaan tukea.

Selonteon mukaan Suomen tilapäinen vahvennus koostuu noin 100 hengen joukosta. Vahvennuksen kustannukset nousevat maksimissaan 9,5 miljoonaan euroon, joista puolustusministeriön pääluokkaan kuuluu noin 5,6 miljoonaa euroa. Suomalaisjoukko koostuu siviili—sotilas-yhteistoimintaryhmistä (CIMIC), noin 40 hengen suojausjoukkueesta sekä kansallisesta johto/tukiosasta. Joukot kootaan Porin Prikaatista ja Utin Jääkärirykmentistä. Valiokunta toteaa, että kantahenkilökunnan ja sopimussotilaiden osuus joukosta on poikkeuksellisen korkea ollen noin 60 % joukon kokonaisvahvuudesta.

Vaalien valvontaan liittyy valiokunnan arvion mukaan merkittäviä turvallisuusriskejä ja on ennakoitavissa taleban-sissien pyrkivän häiritsemään vaalien järjestämistä ja heikentämään tätä kautta keskus- ja aluehallinnon legitimitettiin. Suomalaisjoukon turvallisuuden kannalta on tärkeää, että suomalaisjoukot toimivat vain pohjoisella alueella. Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että vaatimaan toimintaympäristöön lähetettävät suomalaisjoukot varustetaan kaikissa tapauksissa ensiluokkaisella välineistöllä. Näin tullaan toimimaan myös tässä tapauksessa, sillä valiokunnan saaman selvityksen mukaan joukon omasuojaa parannetaan muun muassa uusilla panssaroiduilla miehistönkuljetusvaunuilla (XA-203).

Yhteenvetona valiokunta toteaa, että tehtävään suunniteltu suomalaisjoukko on kokonaisuutena erittäin ammattitaitoinen ja hyvin koulutettu ja pystyy suoriutumaan sille asetetuista tehtävistä. Valiokunta huomauttaa, että nyt lähetettävän suomalaisen sotilasosaston voimankäyttö-

valtuudet eivät poikkea paikalla jo olevien suomalaissotilaiden voimankäyttövaltuuksista. Valiokunta korostaa suomalaisen ISAF-vahvennusosaston väliaikaista luonnetta. Joukot on kotiutettava suunnitellusti vaalien pitämisen jälkeen.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19 päivänä helmikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Korkea-aho /kesk	Reijo Laitinen /sd
vpj.	Olli Nepponen /kok	Juha Mieto /kesk
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Lauri Oinonen /kesk
	Juha Hakola /kok	Reijo Pääjärvi /kok
	Hanna-Leena Hemming /kok	Sirpa Paatero /sd
	Saara Karhu /sd	Sari Palm /kd
	Inkeri Kerola /kesk	Eero Reijonen /kesk.
	Jaakko Laakso /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Yhdysvallat liittolaisineen käy Afganistanissa veristä sotaa kapinallisia vastaan. Afganistanin tilanne on muuttunut viimeisen vuoden aikana huonompaan suuntaan.

Siviiliuhrien määrä oli Afganistanissa vuonna 2008 suurempi kuin kertaakaan Yhdysvaltain vuonna 2001 aloittaman sodan aikana.

Kansainvälisen yhteisön liian vähäinen panostus maan jälleenrakentamiseen ja ennen kaikkea Yhdysvaltain asevoimien suhteeton ja sattumanvarainen voiman käyttö on lisännyt voimakkaasti väestön vihamielisyyttä ulkomaisia joukkoja kohtaan ja kasvattanut samalla kapinallisten kannatusta.

Afganistanin sotaan ei kuitenkaan ole sotilaallista ratkaisua. Siksi ulkomaisen asevoiman kasvattaminen alueella ei ole oikea tie, eikä Suomen pitäisi olla tällaisessa mukana.

Yhdysvallat on jo pitempään painostanut Nato-liittolaisiaan ja myös kumppanimaita lisäämään sotilaallista panostusta Afganistanin sotaan. Suomelta Yhdysvallat ja Nato ovat toivoneet lisäjoukkoja, aseita ja tarvikkeita sekä

Afganistanin armeijan sotilaiden kouluttamista. Suomi kouluttaa tätä nykyä jo Afganistanin armeijan sotilaita, ja ilmeisesti pian afgaaniarmeijan sotilaiden koulutus alkaa myös Suomessa.

Vielä viime vuonna Suomi oli haluton lähettämään taistelujoukkoja Afganistaniin. Nyt maan presidentinvaalien turvaamisen verukkeella myös Suomi aikoo lähettää maahan sata uutta sotilasta, joista osaa käytettäisiin Afganistanin pohjoisosassa saksalaisen komentajan käskyvallassa ns. nopean toiminnan yksikkönä tarvittaessa myös taistelutehtävissä.

Vaikka suomalaisia lisäjoukkoja on tarkoitus nyt lähettää maahan vain muutamaksi kuukaudeksi, on olemassa vaara, että presidentinvaalien jälkeen Yhdysvallat ja Nato esittävät uuden pyynnön suomalaisjoukkojen pysyvämmästä lisäämisestä alueella. Myös hallituksen turvallisuuspoliittisessa selonteossa varaudutaan suomalaisjoukkojen pitkäaikaiseen läsnäoloon Afganistanissa.

Vasemmistoliitto ei kannata suomalaisten lisäjoukkojen lähettämistä Afganistaniin.

Helsingissä 19 päivänä helmikuuta 2009

Jaakko Laakso /vas